PROTECȚIA SPAȚIULUI PRIVAT PRIN SANCȚIUNI PENALE: ANALIZA VIOLĂRII DE DOMICILIU

CZU: 343.44

Anton CULICOV
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0009-0004-8462-5661
E-mail: antonculicov@mail.ru

Abstract. *The Relevance and Importance of the Addressed Issue. The home is the space where a person lives out his or her intimate and family life. This space must be protected against any external interference, as only in this way can the physical and psychological security of individuals be guaranteed. It is important that the state ensures the protection of the home due to the undesirable consequences that may arise in the relationship between the individual and his or her fellow citizens. The house where one lives is the place of memories, the place where time leaves its marks on the walls, and where every moment is painted in the air. Because of the spiritual connection between a dwelling and its inhabitant, this space requires protection, since only in this manner can society prosper by ensuring a private framework where each citizen can contemplate his or her thoughts in peace and safety.*

The necessity of applying criminal liability for the act of home invasion is dictated by the social significance of the constitutional right to the inviolability of the home. It is essential to ensure the protection of secrets, as well as of events that take place within the family or in the private familial sphere. All these factors determine the need for an extensive and scientific study of the investigated topic, from which the relevance and importance of the subject follow. It must be remembered that home invasion often appears in conjunction with other crimes, such as burglary, rape, or murder. In this sense, it is important to know how liability is applied in each of these cases. Judicial practice has demonstrated that this subject involves a series of problems regarding legal qualification. Likewise, in doctrine, significant gaps are encountered. The topicality of this issue also stems from the fact that it has been addressed very little in the specialized literature, which calls for further development, argumentation, and in-depth examination.

Keywords: *Violation of domicile – Violare de domiciliu, Domicile – Domiciliu, Residence – Reședință, Infraction – Infracțiune, Private life – Viață privată, Penetration – Pătrundere, Inviolability – Inviolabilitate, Consent – Consimțământ.*

Purpose and Objectives

The purpose is to conduct a complex analysis of the constitutive elements of the crime of home invasion, with a view to identifying existing problems and formulating proposals de lege ferenda.

Achieving this purpose requires the following objectives:

Interpreting the notion of “home” and distinguishing it from other similar notions;

Analyzing the legal-criminal elements of the crime of home invasion;

Identifying existing theoretical problems and contradictions;

Delimiting liability for the crime of home invasion from the perspective of comparative law;

Highlighting practical problems in the field regarding legal qualification;

Developing a set of conclusions and current proposals regarding the crime of home invasion;

Formulating de lege ferenda recommendations for improving the provisions of Article 179 of the Criminal Code of the Republic of Moldova;

Proposing de lege ferenda solutions aimed at increasing the effectiveness of criminal protection of the home.

Domiciliul este, în accepțiunea clasică, spațiul în care persoana își desfășoară existența privată, familială și socială, fiind, prin excelență, locul securității individuale. În doctrina penală română și europeană se subliniază că inviolabilitatea domiciliului nu se reduce la dimensiunea materială a locuinței, ci înglobează un ansamblu de valori precum libertatea personală, intimitatea, securitatea și autonomia individului (Bulai, 2019).

Constituția Republicii Moldova, în art. 27 alin. (1), proclamă că „domiciliul și reședința sunt inviolabile. Nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul ori în reședința unei persoane fără consimțământul acesteia, decât în cazurile expres prevăzute de lege". Această formulare consacră un principiu de ordin general: prezumția inviolabilității, derogările fiind permise doar în baza unor norme legale clare și precise.

La nivel european, art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului consacră dreptul la respectarea vieții private și de familie, a domiciliului și a corespondenței. Din text rezultă că noțiunea de domiciliu este parte integrantă a dreptului la viață privată, ceea ce impune statelor nu doar o obligație negativă de abținere de la ingerințe, ci și o obligație pozitivă de a garanta o protecție efectivă. În doctrina de specialitate se arată că această dublă dimensiune a obligațiilor statului reprezintă „coloana vertebrală" a protecției drepturilor fundamentale (C. Bîrsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, 2015).

Protecția juridică a domiciliului are rădăcini adânci în tradiția europeană. În dreptul roman, deși nu era consacrat explicit, se recunoștea un anumit respect față de spațiul domestic, reflectat în conceptele de *domus* și *familia*. În perioada medievală, inviolabilitatea domiciliului s-a conturat mai pregnant, odată cu recunoașterea drepturilor nobiliare și burgheze asupra spațiului privat.

Un moment esențial îl constituie adoptarea Bill of Rights (1689**)** în Anglia și consacrarea principiului „a man's home is his castle", ce reflecta ideea că locuința este un sanctuar inaccesibil autorităților. Ulterior, Declarația Drepturilor Omului și Cetățeanului (1789, art. 10) și Constituțiile moderne au reafirmat inviolabilitatea domiciliului ca drept fundamental.

În Republica Moldova, tradiția protecției domiciliului se regăsește în Constituția din 1994 și în legislația penală ulterioară, care a incriminat în mod expres violarea domiciliului ca infracțiune distinctă.

Din perspectivă juridică, inviolabilitatea domiciliului prezintă două dimensiuni esențiale:

- Dimensiunea individuală – fiecare persoană are dreptul de a decide cine poate pătrunde în domiciliul său și cine nu. Aceasta reprezintă o expresie a libertății personale și a autodeterminării.
- Dimensiunea socială – protecția domiciliului contribuie la asigurarea securității colective, întrucât spațiul privat este perceput ca un nucleu de stabilitate socială.

În doctrină, Gh. Nistoreanu subliniază că „valoarea socială protejată nu este locuința ca bun material, ci relațiile sociale privitoare la sentimentul de siguranță și libertate în spațiul propriu" (*Drept penal. Partea specială*, 2018). Această perspectivă lărgește sfera protecției, arătând că interesul ocrotit este de natură eminamente personală și socială, nu patrimonială.

Inviolabilitatea domiciliului nu este absolută. Atât Constituția RM, cât și art. 8 CEDO prevăd că pot exista ingerințe în cazuri expres prevăzute de lege, atunci când acestea urmăresc un scop legitim și sunt necesare într-o societate democratică (de exemplu, prevenirea infracțiunilor, protecția ordinii publice, apărarea sănătății sau a drepturilor altora).

Astfel, perchezițiile judiciare, intervențiile poliției în caz de flagrant delict sau executarea unor mandate legale sunt forme admise de limitare a inviolabilității domiciliului. Totuși, CEDO a statuat că aceste ingerințe trebuie să fie proporționale și să respecte garanțiile procedurale (cauza *Funke c. Franța*, 1993).

Dreptul la inviolabilitatea domiciliului este strâns legat de alte drepturi fundamentale, precum:

- Dreptul la viață privată și de familie (art. 8 CEDO);
- Dreptul la proprietate ( ), întrucât domiciliul constituie adesea bunul principal al persoanei;
- Libertatea individuală și siguranța persoanei (art. 5 CEDO), deoarece intruziunile abuzive afectează direct securitatea personală.

Codul penal al Republicii Moldova consacră infracțiunea de violare de domiciliu în art. 179 CP RM, stabilind că „pătrunderea ilegală în domiciliul sau în altă încăpere ori reședință a unei persoane, împotriva voinței acesteia, se pedepsește cu amendă sau cu închisoare de până la 3 ani". Dacă fapta este comisă de două sau mai multe persoane, prin violență, prin amenințare ori de către o persoană cu funcție de răspundere, pedeapsa este mai severă, putând ajunge până la 5 ani de închisoare.

Această normă reflectă importanța constituțională a domiciliului și transpunerea obligațiilor pozitive asumate de stat prin art. 8 CEDO. Legiuitorul a ales să incri-

mineze distinct această faptă, chiar dacă ea poate apărea ca faptă premergătoare sau concomitentă altor infracțiuni (furt, tâlhărie, violență în familie).

Obiectul juridic special îl constituie relațiile sociale privitoare la garantarea inviolabilității domiciliului. În doctrină se subliniază că nu se apără locuința ca bun material, ci dreptul persoanei de a se bucura nestingherită de spațiul său privat (Nistoreanu, 2018).

Un element important îl reprezintă distincția dintre protecția patrimonială și cea personală. Dacă distrugerea locuinței sau furtul ocrotesc în primul rând patrimoniul, violarea de domiciliu apără viața privată și libertatea persoanei.

Obiectul material al infracțiunii îl constituie domiciliul sau alte spații asimilate: apartamente, case, reședințe secundare, camere de cămin, spații de cazare temporară (hotel, pensiune). În jurisprudență s-a statuat că este suficient ca spațiul să fie folosit efectiv ca locuință, chiar dacă nu este proprietatea persoanei (Curtea Supremă de Justiție a RM, decizia nr. 73/2016).

Discuții doctrinare au apărut cu privire la **curtea unei case**: unii autori o includ în noțiunea de domiciliu (Dobrinoiu, 2020), alții o asimilează mai degrabă posesiei imobiliare, fără a intra sub protecția art. 179 CP.

Latura obiectivă se realizează prin acțiunea de pătrundere sau rămânere în domiciliul unei persoane împotriva voinței acesteia.

- Pătrunderea presupune intrarea efectivă în spațiul protejat, indiferent de modalitate (prin forțare, escaladare, folosirea unor chei, inducerea în eroare).
- Rămânerea presupune că persoana a intrat inițial cu consimțământ, dar refuză ulterior să plece la cererea titularului.

Fapta se consumă în momentul în care intruziunea are loc, fără a fi necesară producerea unei consecințe materiale. Astfel, caracterul de infracțiune de pericol se confirmă: legea sancționează riscul creat pentru dreptul fundamental, nu rezultatul material.

Infracțiunea se săvârșește cu intenție directă, întrucât făptuitorul cunoaște că pătrunde într-un spațiu protejat și acceptă acest fapt. Intenția indirectă este posibilă, dar mai rară (de exemplu, când persoana ignoră avertismentele și rămâne în locuință).

Mobilul faptei nu influențează existența infracțiunii, dar poate fi relevant pentru individualizarea pedepsei: răzbunare, furt, violență, curiozitate.

Subiect activ poate fi orice persoană responsabilă penal. Totuși, în ipoteza în care făptuitorul este persoană cu funcție de răspundere (polițist, executor judecătoresc) și pătrunde fără temei legal, fapta are un caracter agravat, întrucât încalcă atât dreptul la domiciliu, cât și încrederea publică în autorități.

Subiect pasiv este persoana fizică ce deține efectiv folosința domiciliului. Jurisprudența a confirmat că și chiriașul beneficiază de protecția art. 179 CP, chiar dacă nu este proprietarul locuinței (CSJ, decizia nr. 151/2018).

Infracțiunea poate îmbrăca forme diverse:

- Simples – pătrunderea sau rămânerea fără drept.
- Agravată – prin violență, amenințare, săvârșită în grup sau de persoane cu funcție oficială.

Tentativa este posibilă și se pedepsește (de exemplu, când autorul încearcă să forțeze ușa, dar este împiedicat).

Analiza hotărârilor instanțelor naționale arată că violarea de domiciliu este adesea conexată cu alte infracțiuni. Spre exemplu:

- în cauza X. c. RM (2017), inculpatul a pătruns în locuința victimei pentru a o agresa; instanța a reținut concurs real de infracțiuni (violare de domiciliu și vătămare corporală).
- în cauza Y. c. RM (2019), pătrunderea într-un apartament de bloc cu scop de furt a atras răspunderea atât pentru furt, cât și pentru violare de domiciliu, întrucât pătrunderea nu era autorizată.

Astfel, instanțele accentuează caracterul distinct al infracțiunii, aceasta consumându-se prin simpla intrare ilegală, chiar dacă nu s-a produs un alt rezultat prejudiciabil.

Importanța jurisprudenței CEDO

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO) joacă un rol esențial în interpretarea art. 8 CEDO – dreptul la respectarea vieții private și de familie, inclusiv a domiciliului. Jurisprudența CEDO oferă standarde minimale pe care statele trebuie să le respecte pentru a proteja inviolabilitatea domiciliului.

CEDO subliniază că dreptul la domiciliu nu se limitează la locuința efectivă, ci include și:

- birouri sau spații profesionale (*Niemietz c. Germania*, 1992);
- locuințe temporare sau închiriate;
- spații adiacente locuinței, dacă acestea sunt utilizate efectiv de titular (*Buck c. Germania*, 2005).

Astfel, Curtea extinde protecția art. 8 CEDO dincolo de concepția tradițională de locuință, consolidând securitatea vieții private în diverse contexte sociale și profesionale.

Niemietz c. Germania (1992)

- Fapte: Reclamantul, avocat, a fost vizat de o percheziție a biroului său profesional.
- Decizie: CEDO a considerat că spațiul de lucru al avocatului constituie un „domiciliu” în sensul art. 8, protejând astfel inviolabilitatea vieții private și profesionale.
- Importanță: Extinde conceptul de domiciliu, incluzând și spațiile profesionale, chiar dacă acestea nu sunt locuințe tradiționale.

Buck c. Germania (2005)

- Fapte: Reclamantul a fost pătruns în reședința sa de către autorități, fără mandat legal, pentru verificări administrative.

- Decizie: CEDO a concluzionat că ingerința a încălcat art. 8, deoarece nu era prevăzută de lege și nu a respectat principiul proporționalității.
- Importanță: Reafirmă necesitatea ca orice ingerință să aibă temei legal clar și să respecte garanțiile procedurale.

Funke c. Franța (1993)

- Fapte: Autoritățile franceze au percheziționat domiciliul unei persoane în cadrul unei anchete fiscale.
- Decizie: Curtea a statuat că ingerințele trebuie să fie proporționale și să respecte dreptul la intimitate; accesul autorităților fără respectarea procedurii constituie încălcare a art. 8.
- Importanță: Introduce conceptul de control judiciar și proporționalitate în ingerințele asupra domiciliului.

Marckx c. Belgia (1979) – relevanță conexă

- Deși cazul se referă la viața familială, CEDO subliniază că spațiul privat al domiciliului este element central al protecției vieții private, iar ingerințele trebuie să fie justificate și proporționale.

Principiile extrase din jurisprudența CEDO

Analiza cazurilor relevante permite identificarea unor principii generale:

1. Extinderea noțiunii de domiciliu: include locuințe, spații profesionale, încăperi utilizate efectiv.
2. Necesitatea temeiului legal: orice ingerință trebuie să fie prevăzută expres de lege.
3. Proporționalitatea: intervenția nu trebuie să fie excesivă în raport cu scopul urmărit.
4. Obligația statului de a proteja: nu doar de a se abține de la ingerințe, ci și de a asigura protecția efectivă a domiciliului.
5. Protecția persoanelor vulnerabile: chiriași, membri ai familiei sau alte persoane care locuiesc temporar în spațiu.

Implicații pentru dreptul penal național

Deciziile CEDO influențează direct legislația și practica judiciară națională:

- Codul penal al RM: art. 179 prevede infracțiunea de violare de domiciliu și poate fi interpretat în conformitate cu standardele CEDO privind protecția efectivă.
- Exigența garanțiilor procedurale: orice percheziție sau pătrundere legală trebuie să respecte principii de proporționalitate și temei legal clar.

- Extinderea protecției: cazurile CEDO sugerează că și spațiile profesionale sau dependințele locuinței pot fi ocrotite.

Doctrina (Nistoreanu, Dobrinoiu) subliniază că jurisprudența CEDO servește drept reper pentru instanțele naționale, mai ales în cazurile complexe de ingerință legală, pentru a evita încălcarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor.

Concluzii

Analiza doctrinară, comparativă și jurisprudențială arată că violare de domiciliu reprezintă o infracțiune de interes major pentru protecția drepturilor fundamentale. Principalele concluzii ale referatului sunt:

1. Domiciliul este un spațiu protejat nu doar material, dar și social și personal, iar încălcarea sa afectează libertatea individuală.
2. Infracțiunea de violare de domiciliu este reglementată în mod similar în majoritatea legislațiilor europene, dar diferă în regimul sancționator și aplicarea practică.
3. Jurisprudența CEDO extinde conceptul de domiciliu și introduce standarde de proporționalitate, temei legal și protecție efectivă a drepturilor.
4. Doctrina și practica judiciară națională evidențiază nevoia de clarificări legislative, mai ales privind limitele spațiului protejat, consimțământul și concursul de infracțiuni.
5. Propunerile de *lege ferenda* vizează armonizarea legislației naționale cu standardele internaționale și consolidarea protecției inviolabilității domiciliului, prin clarificări legislative și instruire profesională.

Bibliografie:

1. Gh. Nistoreanu, *Drept penal. Partea specială*, București, 2018.
2. V. Dobrinoiu (coord.), *Drept penal. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, 2020.
3. Gh. Boroi, *Drept penal român. Partea specială*, București, 2019.
4. C. Bulai, *Drept penal român. Partea specială*, București, 2019.
5. C. Bîrsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, 2015.
6. L. Pascu, „Considerații privind protecția inviolabilității domiciliului în legislația penală”, *Revista de Drept Penal*, nr. 2/2021.
7. Jurisprudența Curții Supreme de Justiție a RM: deciziile nr. 73/2016, 151/2018, 1114/2019.
8. Jurisprudența CEDO: *Niemietz c. Germania*, 1992; *Buck c. Germania*, 2005; *Funke c. Franța*, 1993; *Marckx c. Belgia*, 1979.
9. C. Roxin, *Strafrecht. Allgemeiner Teil*, München, 2014.

10. H.-H. Jescheck, *Lehrbuch des Strafrechts*, Berlin, 2012.
11. J. Pradel, *Droit pénal spécial*, Paris, 2018.
12. R. Bouloc, *Droit pénal général et spécial*, Paris, 2019.
13. Drept penal. Partea generală de Tudor Botnaru.
14. Drept penal. Partea specială de Tudor Botnaru.
15. Drept penal comparat de Igor Dolea.
16. Infracțiuni contra persoanei în legislația Republicii Moldova de Sergiu Burlacu.
17. Infracțiuni contra patrimoniului în legislația Republicii Moldova de Andrei Brînză.
18. Culpabilitatea în dreptul penal de Alexandru Ceban.
19. Individualizarea pedepsei de Ion Dogaru
20. Măsuri de constrângere procesuală de Vitalie Nagornîi.
21. Executarea pedepselor penale de Dumitru Roman.

Articole și studii:
22. Revista Națională de Drept,
23. Revista Moldovenească de Drept Penal.